

GEDİZ

Aylık Manisa Halkevi Dergisi



İÇİNDEKİLER:

Tarih Boyunca...	G E D İ Z
Hayat Nedir ve Nasıl Zevk Almalı?	NAZMİ BAYÇIN
Manisa Genel Kitaplığından Bazı Eserler	İ. PARMAKSIZOĞLU
Bazı Önemli Mezar Taşları	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
Onsekizinci Yüzyılda: İzmir'den Manisa'ya	A. ZEKİ ÖKMEN
Manisa Halkevinin İki Kitabı	BAHRİ OSKAY
Manisa Ovası ve Şehrin Sit Vaziyeti	KAZIM ÖZSES
Mart Ayı İçinde Evimiz Çalışmaları	KARLI DAĞ

SAYI: 90

31/MART/1946

Cilt: 8

GEDİZ

Yazı İşleri Direktörü
M. Çağatay Uluçay

Sayı: 90

31/MART/1946

AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

İmtiyaz Sahibi
M. Azmi Önakin

TARİH BOMUNCA

25 SENE önce, 30 Mart 1921 de, ordularımız, İnönüde müstevli-lerle savaşa tutuşmuş, düşmanı 1 Nisan 1921 de, geriye doğru atmıştır.

Giriştığımız birinci dünya savaşında, yenilmiş; bütün cephelerden geri çekilmiştik. Anadolu'ya bağlı, imparatorluğun diğer ger kısımlarını kayıp ettiğimiz gibi, kocaman Osmanlı imparatorluğu da yıkılmış ve parçalanmıştı. Bu yetmiyormuş gibi, Mondros mütarekesinden sonra, ordularımız bırakılmış, önemli noktalarımız işgal edilmiş, yer yer, cihan harbi galibleri memleketimizi zaptetmişler, Yunan ordusunu da, batı Anadolu sahillerine çıkararak, Anadolu'yu zapta memur etmişlerdi. Baştaki padişah düşmanlarla beraber olmuş, memleketi taç ve tahtı karşılığı düşmanlara satmıştı. Vatanseverlerin elinde ne silâh, ne ordu, ne para vardı.

Kafkaslar'da, Galicya ve Kanallarda bu yurd için ölenler, bu yurd için vuruşanların çocukları, düşmanın, yurd içinde elini

kolunu sallayarak dolaşmalarına müsaade edemezlerdi. Himalyalarda, Tunalarda, Büyük sahralarda at oynatanların oğulları, gerisinde, bir çok uluslara nail olmıyan zaferler, medeniyetler ve onların şanlı tarihleri yatanların evlâdları; hangi şartlar içinde yaşarlarsa yaşasınlar; buna imkân verirler miydi?..

Ordumuz yoksa, inanımız; hükümetimiz yoksa şerefimiz vardır. Herkes, her damarında dede kanı gezen, hiçbir şeyi düşünmeden, hiç bir şeye ehemmiyet vermeden: "Ya istiklâl ya ölüm!.. parolasının arkasından koştı. Karşısında dünya galipleri, dünyanın en modern silâhları ile donanmış orduları vardı. Biz istiklâl için, bu şartlar içinde ve bu şekilde, İnönü'nde, Sakarya'da, Afyon'da dövuştük ve nihâî zaferi kazandık. Bu zaferler bizi ne kendimizden gecirdi, ne de uyuklattı, o tarihten itibaren, yeni bir yurd, yeni bir millet yaratmağa azmettik. O imanla, ülküye varmak için daima mücadele ediyor,

5037729
1946-1947, 90-102

Hayat nedir ve nasıl zevk almalı?..

Yazan: Öğretmen
Nazmi BAYÇIN

Üniversiteye girmek üzere olan bir genç bana yazdığı bir mektupta bu soruyu soruyor. Bu sorunun içinden geldiğini söyleyerek, saçma sapan bulmamamı ve buna cevap vermemliğimi istiyor.

Her fert, çapacıdan en yükseğine kadar, bu soruyu kendisine sorar. Gençlerin karakter kuruluşunda, hayat görüşlerinde, bu konu çok önemlidir. Bu husustaki yapılacak mutalâa ve tetkikler; isabetli bir kanaatin doğuşuna hizmet etmekle, insanı; her halde birçok tehlikelerden korur, hayata aydın bir istikamet verir. Onun için ben bu gencin sorusunu saçma sapan değil; çok yerinde buluyorum.

engelleri yıkıyor; gayeye ulaşmak için elden geleni yapıyoruz. Tek gayemiz medenî insanlık âleminde, efendi gibi, şeref ve varlığımızla yaşamaktır; onu küçük düşürmek, ona yan bakmak, bölmek ve parçalamak, her zaman için sakın aslanı harekete geçirmek demektir. Bizi bilmiyenler, tarihimizi incelemiyenler, bizi gidiş yolundan alkoymıya, yahut ta topraklarımızı ele geçirmeye kalkışanlar, yeni istiklâl zaferleri, Çaldıranlar, Varnalar, Mohaçlar, Kosovalarla karşılaşacaklardır. Karşımızdaki tehlikenin kuvveti, silâhı ne biçim olursa olsun; İnönü çocuklarını, İnönü kahramanlarını daima karşılarda bulacak ve yenilecekler! Bu ruh, dedelerimizin dediği gibi: Eğer, üzerimizdeki mavi sema başımıza çökmez ve altımızdaki kara yer delinmezse, daima yaşayacak ve var olacaktır..

GEDİZ

Yalnız; bu konu hakkında pek çok kimseler, çeşitli yazılar yazmışlardır. Ben bu soru karşısında bu büyük adamların kitaplarına baş vurmam gibi, uzun boylu bir tavsiyede bulunmaktansa; bunlardan az çok okuduğum için, en kısa yol olarak kendi kanaatımı yazmağı uygun buluyorum.

Bir şartla!... Ben bu soruyu saçma sapan bulmuyarak üzerinde düşündüğüm gibi, bunu okuyanın da; kanaatlarını saçma-sapan bulmuyarak, üzerinde düşünmesi ve bir diyeceği varsa bildirmesi rica ile....

Hayat Nedir?

En önce bunu düşünelim:

Doğuşumuz bir tesadüftür. Erkek - kız doğacağımızı bile kimse kestirememiştir. Ölümümüz de tesadüfe bağlı değil mi?

Ölümle doğum arasındaki şu hayatı derin gören bir gözle incelersek; bunun da tesadüflerle dolu olduğunu görürüz.

Her hangi bir rüzgâr; insanları yer yüzünde darma dağınık etmeğe kâfidir. İşte avrupa, anadoluyu kaplıyan muhacirlik... Çiçek tohumları gibi insanları toza dumana katıp savuran bu tesadüf rüzgârlarına kim karşı durabildi?... Bu rüzgâr yalnız insanlığın zararına değil, saadeti yolunda da esebilir. Kara borsa zenginleri gibi, varlık da yaratır.

Cemiyet ve kütle itibarı ile tesadüf rüzgârı dediğimiz ve hak, nizam, kanun, adalet tanımayan bu kuvvet; fert hayatına da hakimdir. İnsan; cemiyet içinde, her çalı dibinde bir avcunun beklediği kuşa benzemez mi? Serseri bir kurşun tassarlanmadık bir kin, nihayet kaza - belâ hep bizi bekliyor.

Tabiat bizi yaratmış, fakat yine bütün kuvveti ile bizi yutmağa hücum eder. Yaz, kış, sıcak, soğuk, hastalık hayatımıza pusu kurmuş avcılardır. Fırsat gözedirler....

Medeniyetin yarattığı tıp, emniyet ve selâmet teşkilâtı; hep passif durumda kalır. Atı alan Üsküdarı geçtikten sonra tedbir düşünürler. Bu tedbirler de tesadüfe bağlıdır. Meselâ; uğradığın bir hastalığın doktorunu bulamazsan, derdini anlatacak anlayışlı ve yetkili adama raslayamazsan, halin nice olur?... Hayat; bu tesadüflerin menfi olanları ile mücadelelemeden ibaret değil mi?... Bu mücadele de kudretine göre, karınca kadrince olur. Bundan ötesine hiçbir şey deyemeyiz.

Bu konuyu daha fazla uzatmak istemiyorum. Hayatı tesadüf rüzgârları ile dolu tanıdıktan sonra, bunun; varlığını da, yokluğunu da, temelli ve değişmez sanmak ve bir gaye olarak tanımak; çok yanlış olur. Bilhassa varlık eğreti, yokluk asıldır. Karanlığı tanıyan ve ora gözünü alıştırıran, aydınlığın değerini ve ondan istifade etmesini iyi bilir. Aydınlığı, varlığı temelli sanan kimselerin nihayet husrana uğrıyacakları ve bundan istifade edemeyecekleri şüphesizdir.

Hayatı değişici olarak böylece tanıdıktan sonra bu hayatta çalkanan, daimi bir mücadele içinde y.şayan insanı da inceliyelim:

İnsan, beden ile fikir ve zihin dediğimiz iki kudretin kaynaştığı, birleştiği bir varlıktır.

Beden, açlık, tokluk, zayıflık, kuvvetsizlik, sıcak, soğuk ve cinsî meyiller gibi ihtiyaçlara maliktir. Çocukluk hayatı; insiyak denilen bu ihtiyaçların sevki ile doludur. Yemek, içmek, hareket, eğlence; çocuk için yerinde ve sakınılmaz şeylerdir. Bizim dilimize göre bunlara hayvanlık ihtiyaçları denilir.

Fakat beden geliştikçe akıl fikir de kuvvetlenmeye başlar: Menfaatlar manâlanır. Nihayet, cemiyet ve başkalarının hukuku görünmeye başlar. Çocuktaki bu gelişme; işte insanlık duygularının başlaması demektir. Artık çocuk kendi menfaatinı hudutlandırmağa ve hatta yavaş yavaş feda etmeye başlayarak, arkadaşlarını ve sevdiklerini korumak yolunu tutmuştur. Hayvanlık zevklerini yavaş ya-

avaş feda ederek, insanlık zevklerini tanımağa ve tatmağa başlamıştır.

Çocuk üzerinde gördüğümüz şu değişme ve gelişme bize şu kanaati verir:

(Yaradılıştaki hayvanmışız, büyüdükçe cemiyet içinde insanlaşıyoruz. İnsanlık hayvanlığın üstünde bir mertebedir. Öyle bir mertebe ki: Hayvanlığın zıddına ve zararına belirir.)

Bu hükme vardıktan sonra zevklerimizi tahlil edebiliriz: Bedenin maddî ihtiyaçları peşinde girmek ve yalnız bunların tatmininden zevk almak; hayvanlık zevki olur.

Hayvanlık duygularının zebunu olarak yaşayan kimse; bir inek gibi sabah çıkar, menfaati peşinde gezer, akşam yerine gelir ve topladıklarını istif eder. Bu adam o kadar gafildir ki; bütün varlıklarını bırakıp öbür dünyaya gideceğini bile düşünemez. Varlığını, menfaatin renkli ve gürültülü şaşaası içinde kendisini kaybetmiştir. Maddenin ve maddî zevklerin zebunu olan bu şahsiyet; artık yalan söylemeği, hırsızlık yapmağı, herkesi aldatmağı, her türlü hakkı çiğnemeyi marifet sayar, üstünlük bilir. Bunun yaşadığı madde ve ihtisas âlemi o kadar geniştir ki; fethedilmekle bitip tükenmez. Bunun zevki renklidir, fakat eğreti, gürültüdür, fakat geçici. Şatafatlıdır, fakat manasız. Caziptir, fakat pişmanlık ve azapla dolu.

Bundaki lüksün altında, kirli bir çamaşır görmek gören göz için güç değildir. Parlayan dıştır. İçi; kalaysız bakır gibi, zehir kaynağıdır.

Buna mukabil; insanlık duygularını duyan kimse, maddî hayatın bu renkli seline hiçbir surette kendisini kaptırmaz. Bu adam; maddî zararı bahasına bile olsa, sözünü yerine getirmek, vazifesini tam yapmak, memleketine, ailesine, milletine faydalı olmak, sevdiklerinin elemi ile elemli. dostlarının acısı ile muztarip, varlığını iyilik yolunda harcıyan, ilâhî duygulara maliktir. Bu adam, hayvanlık devresi dediğimiz çocukluktan uzaklaşmış, insanlıkta yükselmiş, hayatın manasını kav-

ramıştır. Renkli, şatafatlı varlığı ve cümbüşleri; bayram çocuklarına bırakır.

Hayatın manası üzerinde azim ve imanla, irkilmez adımlar atar, Düşünüşleri kaldırmak, kimsesizlere kimse olmak, ailesinin, milletin vatanının faydaları peşinde koşmak, bu adam için idealdir. Bu zevk de maddi zevk gibi hudutsuz ve belki daha geniştir. Aldatmak, yalan söylemek hakkı ezmek tenezzül edilmeyecek bir adildir.

Çünkü; bu adamda insanlık enerjisi toplanmış ve çok kudretlenmiştir. Varlığa da minnet etmez. Hayatın görünüş cephesine değil, manasına bağlıdır. Dışı sönük bile olsa içi temizdir. Bunun duyduğu zevk, sakın ve sessizdir, fakat derindir. Gürültüsüdür, fakat sonsuzluğa varır. Şatafatsız ve renksizdir, fakat manalıdır. Maddi varlığın aleyhindedir, fakat cemiyetin, muhitin dostluğunu kazanır. Bu adam faydalı bir ölümden yılmaz, fakat: Hayatı uzatıp daha ziyade yararlı olmağa can atar. Varlık ve bilgi bu adamı ilâhlaştırır.

Bu zevki duyanlar çok kerre fakir ve parasızdırlar. Varlıklarını iyilik yoluna harcarlar. Hayatta; işini, vazifesini tam yapmak ve kimsesizlere kimse olmak, doğruluk, nezaket gibi duygular; varlık ve ve paraya ihtiyaç göstermez ki!.. Bu zevk insan temasında, kitapta, sanat eserlerinde, hayatın her köşesinde bol bol mevcuttur. Yalnız; gören göz, arayan kalb olmalı.

Bakar körlere, kulağı açık sağırlara, iki ayakla gezen hayvanlara bu zevkler görünmez. Görünse bile; elmasın horoza kendi kıymetini bildirmediği gibi, bu zevkte kendi değerini tanıtmaz. Bunu kalbinde duyan ve arayan bulur.

Bence; insanlık zevki; varlığa bağlı olmamakla beraber, varlık içinde daha kuvvetli yapılabilir. Meselâ:

Hayvanlık duyguları ve şatafatlı cümbüşler yapacağına, edebî toplantılar kurar ve muhitini

insanlık ideeline sürükler. Daha yakın bir misal göstereyim :

Kara borsada zengin olup apartıman yapanla; evini Kızılaya bağışlayan veya bir icat peşinde muvaffak olan kimselerin zevklerini karşılaştır. Birincisi için Yunus Emre şöyle demiş :

Mal sahibi mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan, mülk de yalan
Var biraz da sen oyalan.

Bir daha :

Libas-ı nevbenevle ey olan alâyişe mail,
Kemalinden haber ver kimse senden ihtişam
almaz.

İkinci tip, insanlık zevki duyanlar hakkında büyük şair Namık Kemal'in (Hürriyet Kasidesi) nden bir kaç parça sunuyorum:

Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten
Mürüvvetmend olan mazluma el çekmez ianetten
Vücudun kim hamir-i mayesi hâk-i vatandandır.
Ne gam rah-ı vatanda çâk olsa da cevri
mihnetten.

Ne gam pür ateş-i hevl olsa da gavga-yı hürriyet
Kaçar mı mert olan bir an için meydan-ı
gayretten.

Felek her türlü esbab-ı cefâsın toplansın gelsin
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten.

Bu parçalar insan zevkini çok güzel ifade eder. Artık bir ata sözü ile yazımı bağlıyorum:

İnsan bir gemi
Akıl yelkeni
Fikir dümeni
Kullan kendini
Göreyim seni.

N. BAYÇIN

Manisa Genel Kitaplığından bazı eserler

İsmet PARMAKSIZOĞLU
Kitapsaray Müdürü

Manisa Genel Kitaplığında toplanan eserler üzerinde ilim âlemince mevcutlarını tanıtmak şeklide bir tetkik şimdiye kadar yapılmamıştır. Gerçi kitaplıkta mahfuz eserler arasında çok orijinal ve yegâne nüsha olarak tetkike değer eserler nadir ise de kitaplığın depolarında ne gibi eserlerin saklı olduğu dahi kimse tarafından bilinmemektedir. Genel kitaplığın ibtidai olarak dahi matbu bir envanter listesi olmayışı ilim merkezlerimizin nazarında bu taşra kitablığının kıymetinin ne derece mühim olduğunu şüpheli kılmaktadır. İşte bu cihet nazarı itibara alınarak genel kitaplığın muhafaza ettiği ve tarihimizin muhtelif devirlerine aid yazma eserlerin diğer Türkiye kitablıklarında ve dünya kitaplıklarında mevcudu olsun veya olmasın envanterlerini neşretmeyi ve bu suretle bu eserleri tetkik etmek isteyen ilim adamlarına en basit ölçüde ufak bir yardımda bulunmayı bir gaye ittihaz ettim. Bundan böyle bu gibi eserlerin envanterlerini neşrederken, hiçbir veçhile ilmi bir tetkik yapmış olmayıp ancak bu mevzular üzerinde bundan sonra çalışacak olanlara ufak bir yardımda bulunmuş oluyorum :

**

1 - Düstur al-inşa :

Sarı Abdullah efendinin derlediği Düstur al-inşa, isminden de anlaşıldığı veçhile muhtelif devirlere aid ve muhtelif dillerde Osmanlı divanı hümayunundan gönderilen veya oraya gelen mektubları ihtiva eden bir mektubat mecmuasıdır. Tarihimizin en yüksek devirlerinde muhtelif yerlerle vuku bulmuş olan bu mektuplaşmalar tarihimizin aydınlanmasında mühim rol oynayacak vesikalardır. Bu eser üzerinde Feridun beyin «Münşaat-ı Selatin» i hakkında sayın profesör Mükrimin Halil Yınancın yaptığı tenkidi tetkik (1) kadar olmasa da etraflı bir Edition critique yapılması ve bu suretle «Düstur al-inşa» nın neşri her

cihetten faideli olacaktır. Böyle bir tetkik esnasında ele alınacak sayılı nüshalardan biri de muhakkak Manisa nüshasıdır.

«Düstur - al inşa» Osmanlı münşeat eserleri arasında mühim bir yer tutar. Eserin derlenmesinde esas kabul edilen dil ciheti bazı aksaklıklara rağmen eserin muntazam bir manzara arz etmesine sebep olmuştur. Eser derlenirken İslâm âleminin üç büyük dili üzerinde yazılan mektuplar sıraya konmuş ve yalnız bir iki Farsça mektup Türkçe mektuplar arasına karışmıştır ki bu belki de müstensih hatasıdır. Eserde 10 Arabça, 38 Farsça ve 73 Türkçe mektup vardır.

Eserin; derleyicisi Sarı Abdullah efendinin ölümünden (2) 16 sene sonra istinsah edilmesi de orijinal nüshadan sonra göz önüne alınacak mühim nüshalardan biri olduğuna delâlet eder.

Düstur al-inşa hakkında yazılan bir medhiye eserin derleme tarihini sağladığından aynen nakledilmiştir.

Hezaran aferiney kıl-ı cevri
Yine hüsn-i kemalin oldu peyda
Yine bir nüsha tahrir eyledin kim
Pesend eyler görüb alâ vür edna
Çıkub bir tuhfe mecmua beyaza
Sevadından göründü nur-ı beyza
Zi nüsha bahr-ı zhühar-ı cevahir
Ne mecmua yümm-i lûlû-i lâlâ

(1) Bak: Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, İstanbul: 1340, sayı: 77, yeni seri 1-2-4 sahife: 161-37-95-215.

(2) Sarı Abdullah efendi hicri 1071 miladi 1660 yılında ölmüştür. Kısaca hayatı için bak: İnönü Ansiklopedisi Ankara 1943 cild 1, cüz 1, sahife 30. Sadettin Nüzhet Ergun: Türk şairleri: cilt 1, sahife 194.

Zi nüsha münşeât-ı pür maanî
Ne mecmua mekâtib-i dilâra
O tuhfe nameler kim padişahan
Yazub bir birbirine eylemişler ihda
Ne name her biri bir dürc - i gevher
Ne name her biri bir bahr-i mana
Yazıldı ma'tebler mecmualardan
Hem itti intihab üstad-ı danâ
Utarid hame Abdullah efendi
Ki bu fende odur bi misl-ü hemtâ
Reis-i cümle-i küttab-ı divan
Güzin-i zümre-i ashâb-ı imlâ
Odur inşada Abdullah-ı Sani
Kelâm-ı paki mervarid-ı elbâ
Hakikatde bu nüsha-i münşiyane
Revadır bu numune olsa zirâ
Ki inşada kavanin-ü kavaid
Ne denlû var ise olmuştur icra
Budır baski oldu nam-ü tarih
Bu ziba nushaya düstur al-inşa

Hicri: 1053, Milâdî: 1642

Düstur al - inşanın vaz'iyeti
Manisa Genel Kıtâblığı (Muradiye
kıtabları) No. : 1374

İsim. Düstur al-inşa; (Tevkiat-ı Salatin-i Os-
Yazan: Abd-Allah maniye)
Dili: — Hat: Sülûs
Yazı tarihi: H. 1087. M. 1679
Tezhib: Kırmızı cedvel.
Ölçü: 214x158 / 177x105
Yaprak. 25I, Satır: 23.
Cildi: Meşin kaplama, miklebli, semeli.
Nereden geldiği: Müfti İlmi Ali vakfı
Vakıf mührü: Yok.
Başlangıç: Bu name-i hümayun şarih-i fusos
Abdi efendinin müsveddesidir.
Elhamdülillahi rabb-il kâbe ve el
beledül haram.
Sonu : Temmet el kitab bi avn-illâhi melik
ül meab fi yevmül hamis min şehri
Şevvalül şerife lisene seb'a ve sema-
nın ve elf. Okuyan yazan dinliyen
Yarlığa gül ya gani.

SIRA	SA.	İ	S	İ	M	DİL
1	18	Bu name-i hümayun Şarih-i fusos	Abdi efendinin			Arabça
2	3A	Mekke-i mükerreme şerifine yazılan arabî name-i hümayun				
3	3A	Mekke şerifine Kara Çelebi zade Aziz efendi müsveddesidir				
4	4B	Mekke şerifine Şerif efendinin müsveddesidir				
5	5B	Ba müsvedde-i Abdullah efendi Reis alküttab				
6	7B	Ba müsvedde-i İsa efendi al-kele gemici				
7	9A	Mekke şerifine yazılan name-i hümayun				
8	11A	Suret-i mektup erselet-al sultan Selim han ilâ - al diyar -				
9	13B	al mısıryye be inşâ al mevlâ Sa'di b. hacı aleyh-al rahme				
10	15A	Mekke-i mükerreme şerifine yazılan arabî name-i hümayun				
		suretidir, suret için be inşâ-i Muhammed ef. al-tavki'i sabika				
		(H. 1048) senesinde asitanede kayım makam olan vezir-i				
		asaf say Musa paşa hazretlerinden emin-i surre olan Mustafa				
		ağa ile irsal olunan mektub-ı belâgat mashubdur ki reis-al				
		küttab Abd-Allah efendi müsvedde etmiştir.				
11	16B	Merhum sultan Bayezid han cennet mekân mevlâna				Farsca
		Abd-al-rahman Camiye gönderdiği mektuptur.				

12	17B	Cevab name-i namî limevlâna Cami kaddes Allah-al Sami	Farsca
13	18A	Def'a-i saniyede Sultan Bayezid merhum Camiye	
		gönderdiği mektubdur.	
14	18B	Cevab name-i mevlâna Cami kaddese sirrehu	
15	19A	Merhum Sultan Bayezid han Celâl-aldin Davvaniye	
		gönderdiği mektubdur.	
16	19B	Mevlâna Celâl Davvaninin bu nameye yazdığı cevabdır.	
17	19B	Sultan Bayezid merhuma Heratın Şeyh alümemi mevlâna	
		Ahmed Taftaşsimmi gönderdiği dua namesidir.	
18	20B	Mektub-ı mezbura taraf-ı saltanatdan cevabdır	
19	21B	Horasan hakimi-sultan Hüseyin Baykaranın sultan Bayezid'e	
		gönderdiği mektub.	
20	22B	Merhum ve mağfurleh sultan Bayezid han canibinden sultan	
		Hüseyin Baykaraya yazılan cevab namedir.	
21	25B	Name-i Selim şah beşah Abbas	
22	26A	Cevabname-i Şah Abbas beşah Selim	
23	27B	Hindistan padişahının vezirinden sadr-iâzam Mustafa paşa	
		hazretlerine gelen mektubdur.	
24	29B	Beğler beğlerinden Melik Berid nam beğ Şah tarafından	
		gönderilen namenin suretidir.	
25	30A	Acem şahından Leh seferi avdetinde gelen name suretidir ki	
		beibarete nakl olundu	
26	31A	Şah-ı Acem tarafından name ile ma'an Nasuh paşaya gelen	
		mektub ı meveddet üslûbdur fi şehri receb-il mürecceb min şühur	
		sene süls ve isniyyen ve elf H. 1023	
27	32B	Şah ı Acem tarafından sonra Gürci üzerine vardığını müş'ir varid	
		olan namedir fi şehri receb-ol mürecceb sene 1023.	
28	34B	Merhum cennet mekân Sultan Murad han Bağdad fethine gider-	
		ken Musul sahrasında Hindistan padişahı Hurrem Şahdan Mizra	
		rif nam, ilçi ile gelen namenine suretidir.	
29	36B	Şeyh al islâm Es'ad efendi hazretlerine Şah Abbas'dan	
		gelen mektubdur.	
30	37A	Şeyh-al islam Es'ad efendi tarafından Şah Abbasa yazılan	
		farsî namedir fi şevval 1027	
31	39A	Bu mektub cevabında Şeyh-al islâm Es'ad efendiye Şah Abbasdan	
		Tuhte sultan nam ilçi ile gelen mektubdur fi evasit ı zilhicce S. 1029	
32	41A	Saadetlû padişah ı hilâfet destgâh hazretlerine Şah Abbasdan	
		Tuhte yüzbaşı nam ilçi ile gelmiştir fi avail i zilhicce s. 1029	

(Devamı gelecek sayıda)

Bazı Önemli Mezar Taşları

I

Öğ: M. Çağatay ULUÇAY

1 - Evliya Hasan Ağa:

Manisa'nın, Ulucami, Mevlevihane, Aynı Âli mezarlıkları gibi, eski mezarlıkları harab olmuştur. Bugün mevcut olan mezarlıkların da durumları pek iyi değildir; mevcut mezar taşları da kayıp olmadan önce, ya müzeye nakledilmeli, yahut ta kitabeleri kopya edilmelidir. Manisa şehrinin, genel tarihinin yapılması için mezar taşları kitabelerinin istinsah edilmesi şart ve zaruridir. Mezar taşları Manisa tarihi yapmak zor ve imkânsızdır. Biz, yazacağımız bir iki yazı ile, bazı önemli mezar taşını okuyucularımıza tanıtmak istiyoruz:

I — Evliya Hasan Ağa'nın mezar taşı: Evliya Hasan Ağa yeniçeri ağasıdır. Manisa'ya sürülmüştür; sürgünde iken II48 (I735/I736) yılında Manisa'da ölmüş ve Paşa mezarlığına gömülmüştür. Sonradan Paşa mezarlığı parka kalbedilince, mezar taşı müzeye kaldırılmıştır.

Ölen Evliya Hasan Ağanın, hükümete çok borcu olduğundan malları Manisa'da zaptedilerek satılmak istenmiş ise de, ailesinin hükümete müracaatı üzerine, II49 evasat-ı cemaziye (I735 eylül sonu) tarihli, Manisa kadısına yazılan bir فرمانla: «...Bundan akdem Manisa'da ikamet üzere iken vefat iden Yeniçeri ağası sabık Hasan ağasının zevce-i metrukesi...» eşyasının bir sefine ile İstanbul'a gönderilmesine ve orada satılmasına, emir verildi (1).

Hasan Ağa'nın mezar taşında şunlar yazılıdır:

- 1 - Hüvelhay ül - baki
- 2 - Merhum ve mağfur ün - muhtaç
- 3 - İla rahmetli sahibih gafur
- 4 - Sabuka devlet-i aliyyede
- 5 - Dergâh-ı âli Yeniçeri Ağası
- 6 - Ölen Evliya Hasan Ağa ruhiyçün.
- 7 - Elfatiha sene II48.

2 - Müfti Mehmed Sai Efendi:

Turgutlu müftisi iken, ölen Manisa müftisi Şeyh Ali efendi yerine 26 receb II47 (22.I2.I734) de Manisa müftisi oldu. (2) Bu ödevi II74 (I760/I76I) yılına kadar yaptı ve aynı sene öldü ve Ali bey mezarlığına gömüldü. Mezar taşında şunlar yazılıdır:

- 1 - Hüvel hallak ül - baki
- 2 - Medine-i Manisa'da
- 3 - Me'zunan bil ifta iken
- 4 - Dar-ı bekaya rihlat iden
- 5 - Merhum ve mağfurun leh Mehmed
- 6 - Sai efendi ruhiyçün
- 7 - Elfatiha sene II74.

3 - Tatzade Hüseyin Efendi:

Asjan Tire'li Esseyyid Halil efendinin oğludur. Karaosmanoğulları tarafından Manisa'ya getirilmiş, uzun müddet Yenici medresesinde müderrislik etmiştir. Muhtelif eserleri vardır. Müfti Kovanî Halil efendi ile muasırdır; bu iki âlimden Manisa'lı birçok bilginler yetişmiştir. Ölümünden sonra da çocukları Manisa'da yaşamış ve Tatzade adıyla anılmışlardır. Âlim olan Hüseyin efendi 20 şevval I2I4 (I5.3.I800) de öldü, Paşa mezarlığına gömüldü. Paşa mezarlığı park olunca, taşı müzeye kaldırıldı. Mezar taşı şöyledir:

- 1 - Hüvel hay yül - baki
- 2 - Cami-i cedid müderrisi
- 3 - İken irtihal - i dar - ı baka iden

- (1) - Manisa mahkeme-i şer'îye sicilleri I92, s. 198
- (2) - » » » » I9I, s. I99

- 4 - Ulema-i fihamdan Tat -
- 5 - Zade cennet mekân Es-seyyid
- 6 - Hüseyin efendi ibn il - merhum
- 7 - Esseyyid Halil efendi
- 8 - Ruh-ı şerifiyçün elfatiha
- 9 - Fi yevm el-ahad fi şevval 20 baad el - asır sene I2I4.

4 - Kolçak Mustafa Ağa:

Sabık Edirne Bostancıbaşı idi. 1213 (I798) de Napolyon Mısır'a saldırınca, batı anadolu'dan sefere me'mur olanlarını, sürmeğe sürücü tayin edildi. Manisa'da be işlerle uğraşırken I2I4 (I799) da öldü ve Paşa mezarlığına gömüldü. Mezar taşı sonradan müzeye kaldırılmıştır.

- 1 - Hüvel hallak ül - baki
- 2 - Bu merkade her kim iderse düa
- 3 - İde mahşerde şefaet müçteba
- 4 - Merhum ve mağfurun leh
- 5 - Sabık Bostancıbaşı
- 6 - Kolçak Mustafa Ağa ruhuna
- 7 - Fatiha sene I2I4.

5 - Kasabalı Kasaboğlu Mehmed Ağa:

Müzedeki taşlar arasında bir de Kasabalı Kasab Ali zade Mehmed ağanın mezar taşı vardır. Bu zatın ödevi ve gördüğü işler hakkında hiç bir malûmat edinemedim. I2I6 da ölmüş ve dai tarafından mezar taşına şöyle tarih düşürülmüştür:

- 1 - La ilâha illallah Muhammeddür Resulullah
- 2 - Kasabalı Kasab Ali zade Mehmed ağa
- 3 - İrcii emrini güş itdikde itdi teslim-i can
- 4 - Küll i nefsin zaikatül mevt deyüb
- 5 - Mevt şerabın nüş idüb gitti heman
- 6 - Cürmünü af ide ruhunu şad ide
- 7 - Rahmetli lütfiyle rabb ül - mestcan
- 8 - Geldi bir vai dedi ba nakt ile tarih
- 9 - Bu Mehmed ağanın meskeni ola cinan
- 10 - Ruhiyçün elfatiha
- II - Sene I2I6 Rebiülevvel fi 5 (I6.7.I80I).

6 - Yolasıgmaz zade Süleyman Efendi:

Manisa müftisi Mehmed Emin efendinin oğludur. Müderristir. Bir zamanlar sultanlar evkafı kâtibliğini yaptı. 1198 (1784) de ölen mahkeme baş kâtibî Ahmed Fevzi efendi yerine baş kâtib oldu, Manisa'nın yetiştirdiği değerli bilginlerindendir 24 zilhicce 1221 (2.3.1807) de öldü ve Ali bey mezarlığına gömüldü mezar taşı çok enteresandır:

- 1 - Hüvel hay ellezi layemut
- 2 - Allahın rahm-i abdin ve fakrin
- 3 - İbn Yolasıgmaz müfti Mehmed Said Ef.
- 4 - Hem müellif üt-tefsir-i bil-fadl-ı ves-saade
- 5 - Yerssere hümallahü taala bil - hüsn - i vez - ziyade
- 6 - Ve caale kabrühüma ravzatü min riyaz ül - cenne
- 7 - Ve hüme la fakr-i hazihil emkine
- 8 - Bi hürmeti ibadik el-makrubin bi-hürmet el - fatiha
- 9 - Senç 1221 Zilhicce fi 24.

7 - Haseki Ali Ağa:

Karaköy mezarlığında yatan bu zat 11 Receb 1227 (21.7.1812) tarihinde Manisa'da ölmüş ve şair Es'ad tarafından ölüm tarihi mezar taşına düşürülmüştür:

- 1 - Hüvel hallak ül - baki
- 2 - Böyledir ahval-i âlem halka çün ibretnüma
- 3 - Nuş ider mevtim şarabin enbiya ve evliya
- 4 - Haseki Hacı Ali Ağa bilüb vakti tamam
- 5 - Hoş vasiyyet iyleyüb kıldı o dem azm - i baka
- 6 - Affedüb cümle zünubun ol gafur-ı zülcelal
- 7 - Ola ukbada şefii ol resul-i kibriya
- 8 - Eylesün firdevs-i âlada safa her dem o zat
- 9 - Hur - i gulman hizmetin ki cümlesin kılsun eda
- 10 - Fatihahan oldu Es'ad cevheri tarihle
- 11 - İyleye Hacı Ali Ağa bekada pür sefa
- 12 - Sene 1227 Receb fi 11.

(Devam Edecek)

İZMİR'DEN MANİSA'YA

III

Yazan : **Sir C. Fellovs**
Çeviren: **A. Zeki Ökmen**
BUCA O.OKUL Md.

(GEÇEN SAYIDAN DEVAM)

İzmir'de, söylemek gerekirse, taşıt işlerinde yalnız develer kullanılmaktadır. Bir gezinti esnasında ardı arkası kesilmeden 8-9 yüz deveye rastlırsınız. Caddeler o kadar dardır ki, bu hayvanlara alısmamış bir avrupalı, develerin ayakları arasında dolaşmaktan ve yahut bir taraftan diğer tarafa geçirilmiş duvarla onların arasına düşmekten sinire tutulabilir. Bu civarın koyunları Kap bölgesi koyunlarına benzer; içlerinde bir cinsi vardır ki bütün vücuttan başlayarak kuyruğa kadar uzanan yağlı bir kısmı vardır ve bu kuyruklar yerlerde süründüğü görülür... Bu kuyruğun ağırlığı 6 - 8 kilodan fazla gelir. Âdi güvercinler sık sık görülür ve daha çok kumrulara benzerler.

Akdenizin bütün kapalı sularında küreklerin suda uyandırdığı dalgacıklar arasındaki fosforik ışık parıltılarını görmüştüm; fakat buradaki körfezde, kayıklar, umumiyetle suda küreklerin hareketinden ışıktanma ile parlamaktadır; ışık kemeri, birkaç inç genişliğinde olarak, etrafımızda bir ışık dalgası halinde bizi takip etmektedir.

Şehrin yukarı kısımlarındaki binaların duvarları eski İzmir harabelerinden meydana getirilmiştir. Sütunlar, büstler, kornişler, yazılı taşlara her yerde rastlanmaktadır. Binalar içinde ve çevrenin volkanik taşlarla hiçbir fark gözetilmeksizin karışık olarak kullanılmışlardır. Gördüğümüz bu şehrin hemen hepsinin yüzleri, bura sakinlerinin işkence ruhunun bir ifadesi imiş gibi tahrip edilmişlerdir. Mezar taşlarının yüzlercesi hemen hemen eski mabetlerin süslü kısımlarından yapılmıştır. Hepsi de beyaz mermerdir. Yahudiler kendilerine mezar yapmak üzere mermer yıkıntılarıyla dolu bir tepeyi satın almışlardır. Şehrin yakınında taştan yapılmış bir duvar görmüştüm; yap-

tağım incelemeye göre bu duvarın taşları civarda rastlanan alelade taş renklerinden daha açık renkte görülmektedir. Hemen hemen üç inç kalınlığında düz taşlardan yapılmıştır ve gelişi güzel yığılmıştır..

Benim hayretimi çeken bir şey de, düz bir kaç sathın (boyları iki ayak uzunluğundadır) kâmilten mozayık işle meydana gelmiş olmayıp, siyah, beyaz, kırmızı taşların karışmasından meydana gelmiş çok güzel bir örnektir. Bu belge, burada kurulmuş olduğu söylenen Ceres mabedinin veya buralarda bulunması icab eden hamam veya mabetlerin tavanlarından alındığı sanılmaktadır. Bu mozayık bloklar şimdi bir buğday tarlasının duvarlarını teşkil eder. Burada bir kemer üstü gördüm, sütun başlıklarıyla yerde yatmaktadır. Tamamile çamurlara bulanmış olmakla beraber 20 - 30 ayak yükseklikte ve eski bir çift yıkıntısı olduğunu göstermektedir.

Burada bahar çabuk gelmektedir. Bu gün çiçekli bir kaç keşiş gördüm. Çiçekleri zarif bir şekilde sarıklarının arasına yerleştirmiştir. Bunlar daha çok Manisa lalası, fulya ve susam çiçekleridir. Ve bu çiçekler baş kıyafetlerinin değişik ve güzelliğini arttırmış ve bir başkalık vermiştir. Rum kadınları da çok bol olan saçlarından bir sarık meydana getirmekte ve bunlara zarif bir şekilde çiçekler eklemektedirler. Aynı zamanda bir çok altın ve gümüş paraları saç tellerine tutturulmaktadır. Bir çoklarının başında 20 - 30 kadar zarif saç örgüleri görülüyor. Deriller bunlar ön tarafına toplanınca bu durumla eski Mısırlılara benemektedirler. Göz kapaklarının kenarlarını da Türk kadınları gibi boyamakta bu suretle başka bir tesir uyandırmaktadırlar.

**

24 Şubat: Bugün Manisa'ya gelmek üzere ka-

MANİSA HALKEVİNİN İKİ KİTABI

BAHRİ OSKAY

Manisa Halkevi türlü çalışmalarıyla kendisinden beklenen görevleri mükemmel bir surette başarma yolundadır. Bir evvelki yıla, bir evvelki aya göre başarılan işler o kadar değerlidir ki, bu alanda feragatle çalışanları yürekten alkışlamak mümkün değildir. Halkevinin beğenilen tarafı yalnız başarılarında değil, halka daha çok faydalı olabilmek için daima yeni buluşlar ve hareketler peşinde koşmasıdır.

Konserlere, sergilere, konferanslara, türlü toplantılara, nüsam-relere halkımız o kadar alışmıştır ki bütün bu çalışmaların ne kadar zaman ve emek istediği hesaba katılmaksızın gayet tabii karşılanmaktadır. Bütün bunlarla beraber, Halke-

rekete geçecektim. Sabahleyin hazırlanmış ve atlarımız kapıya getirilmişti; fakat kuzey doğudan, yani bizim gideceğimiz yönden esen çok kuvvetli rüzgâr o kadar şiddetli ve soğuk idi ki harekete cesaret edemedik. Her su birikintisi buz tutmuş ve hatta denizden gelen dalgalarla döndürücü ve deniz gibi gemilerin üstü de buz tabakaları ile örtülü idi.

Şehrin güneyine doğru bir gezinti yaptım ve yukarılara işaret ettiğimiz Yahudi mezarlığına gittim; burada durum açıkça görülüyordu. Etraf tamamiyle çıplak ve kayalık bir tepedir. Hemen hemen bir mil kadar genişlik gösterir. Düzlekleri birer mermer levha örtmektedir. Akla ilk gelen fikir bu yerin kıyamet gününü canlandırmasıdır. Binlerce mezar taşı çeşitli şekil ve durumda toprağı kaplamaktadır. Altındaki kayalar sert olduğundan mezarlar umumiyetle toprak yüzündedir; belki bir ayak derinliğinde çok dar kazılmıştır. Mezarların üzeri mermer levhalarla örtülüdür. Fakat bu mermer levhaların da sık sık kırıldığı görülmektedir. Bu civardaki duvarlar taş ocağı vazifesini görmekte, çıkarılan taşlarla yollar yapılmaktadır. Kuruluş tarihi bir iki yılı geçmeyen ve üzerlerindeki taşların buralardan alındığı gösterilen taş binalara rastlanmaktadır.

vinin bizce en çok takdir edilmesi gereken tarafı yayın alanındaki metodlu ve verimli çalışmasıdır. Bilindiği gibi söze ve sese dayanan her türlü faaliyetin yanında yazının ve vesikanın değeri pek büyüktür. Çünkü yazı söz gibi uçucu değildir. Ölmezliği vardır. Söze dayanan faaliyette bazı noksanlıklar görüle bile hoş karşılarız. Nihayet halkevleri amatörlerin inkişafını sağlayan yuvalardır denir. Halbuki bröşür veya kitap haline getirilmesi düşünülen her faaliyet için, çok geniş bir kitleye ve gelecek nesillere de hitap edildiği hesaba katılmak gerekir. Bundan dolayı da çok ciddi bir çalışma zaruret halini alır. Küçük bir bröşürün hazırlanması için uzun bir zaman çalışmak gerektiği düşünülürse, her biri büyük bir kıymet taşı-

Burada görülen mezar taşlarının bazılarının üzerleri hemen hemen bozulmaktan kurtulmuştur. Bir çoklarında Rum velatin yazıları görülmektedir. Bunları korniş, kapı başlığı ve baston başlıkları halinde taşımaktadırlar. Tepeye doğru bir gezinti yaptım, daha ileride Yahudilerin taş ocağı olarak kullandıkları bir yere geldim. Burada vakitle bazı tesislerin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan mezarlık için kırılmış mermerler çıkarılmaktadır.

Buradan İzmir'in görülüşü çok tesilidir ve bu taş çeşitlerinin görüleceği üzere mükemmel bir surette seçilmiştir.

İzmir'de bir çok aydın adamlarla görüştüm. Hepsi de san'at ve ilim eserlerine karşı gösterilen hissizlikten şikâyetçidirler. Fakat netice itibarile sözlerini şöyle bitirmektedirler:

«Başlarımız üzerinde şahane bir güneş var ve mükemmel bir hürriyete sahibiz» Gerçekten burada her millet kendi hürriyetine sahiptir. İngilizlerin hürriyeti ise hepsinden fazladır. Fakat nedense içi hürriyet en fena zulmün bir delili olarak kabul edilmektedir..

"Devam ediyor.."

yan ve hiç bir menfaat gözetmeksizin hazırlanan halkevi yayımlarını nasıl en derin bir saygı ile alkışlamayız. Burada şunu da belirtmek yerinde olur: Manisa Halkevi son beş ay içerisinde beş değerli eser yayınladı. Manisanın dününü veya bu gününü en iyi bir şekilde aydınlatan ve her birisi ciddi bir çalışma mahsulü olan eserlerin ayda bir danesinin halkımızın istifadesine sunulmuş olması bir rekor teşkil eder.

Şimdi evin 12. ve 14ncü yayın sayısını taşıyan «Turist gözü ile Manisa» ve «Manisa arkeoloji müzesi kılavuzu» adlı eserleri ana hatlarıyla inceleyelim:

1 -- Turist Gözü ile Manisa:

17.5X25 boyunda olan bu eser 48 sahifedir. Halkevi dört arkadaş tarafından hazırlanmıştır. Bu dört arkadaş M. Çağatay, M. Azmi Önakın, M. Rauf İnan ve İbrahim Gökçen'dir. Kitabın kapağını, Manisa için bir sembol olan yapraklı büyük bir üzüm salkımı süslemektedir. İçerisinde 87 resim, 5 tablo ve bir menazri kroki, bir de plân vardır.

Adından da anlaşılacağı veçhile eser ilmi bir mahiyet taşımamaktadır. Manisayı gezecekler rehberlik vazifesini görmek ve Manisayı sevdirmek amacile yazılmıştır. Kitap iki kısma ayrılmıştır:

Birinci kısımda: Ön sözden sonra Manisanın güzelliklerine ve zenginliklerine genel bir bakıştan sonra istasyondan başlayarak şehir içerisinde bir gezinti yapılarak şehrin güzellikleri ve görülecek yerleri anlatılıyor. Verilen izahat fotoğraflar ve tablolarla tamamlanıyor. Tarihi değer taşıyan müseseler, oteller ve hamamlar hakkında bilgiler veriyor. Bu arada Manisa tarihine kısa ve toplu bir bakış yapılıyor.

Kitabın ikinci kısmı Manisa dışındaki turistik mntıkalara ayrılmıştır. İlçelerin güzellikleri, turistik değerleri ile birlikte Sart, Bintepele, Allahdiyen harabeleri, ılıcalar, maden suları, içmeler V. S. hakkında bilgiler veriliyor. Kitaptaki tablolar ve manazırı kroki çok güzeldir. Fakat resimlerin seçilmesinde ve yerlerine konulmasında pek itina gösterilmemiştir. Tasnifinde ve ifadede bazı aksaklıklar göze çarpmaktadır. Bununla beraber Manisayı turizm bakımından tanıtan değerli bir eser olduğunu da kabul etmek lazımdır.

Çok defa güzellikleri oldukları gibi anlatmak mümkün olamaz. Manisa tabiatın bir harikasıdır ve asırlar boyunca insan elile en ince bir zevkle işlenmiş eşsiz bir yurd köşesidir. İşte bu bakımdan «Turist gözü ile Manisa» eseri, bu güzel ülkeyi bazı noksanlıklarla bize tanıtıyorsa bunu büyük bir kusur saymamalıyız. Daha mükemmel bir eserin öncüsü olarak kabul etmeliyiz. Hazırlayanları takdir ve tebrik etmeği bir borç bilmeliyiz.

2 -- Manisa Arkeoloji müzesi kılavuzu:

Manisanın turistik bakımdan önemli bir mevki olmasında yalnız tabii güzelliklerinin değil, tarih ve sanat yönünden zenginliğinin de çok büyük rolü vardır. Manisanın tarihi eserleri, camileri ve müzesi görülmedikçe Manisa tanınmaz ve hakiki bir fikir elde edilemez. Manisayı genel olarak tanımak bakımından «Turist gözü ile Manisa» değerli bir eserdir. Eşsiz bir hazine olan Manisa müzesini tanımak için duyulan boşluğu da müze müdürü Vahit Armağanın hazırlamış olduğu kılavuz çok güzel bir şekilde doldurmuş bulunmaktadır. Müze öyle bir yerdir ki orada görülen mermer heykeller, büstler, arslanlar, steller, kabartmalar, lahitler, sütunlar, sütun başlıkları, levhalar, kitabeler, etnoğrafik türlü malzemeler ancak uzmanlarla konuşurlar. Onlara bir şeyler anlatırlar. Başkaları için dilsiz birer kitledirler. İşte Vahit Armağan yeni eserile müzedeki eserlerin her kesle konuşabilmesini, herkese bir şeyler anlatabilmesini sağlamıştır.

Nefis bir kapak içerisinde cepte taşınabilecek büyüklükte (14.5X18.5) basılmış olan kılavuz, sözlük ve resimlerle birlikte 74 sahife tutmaktadır. Ayrıca bir de müzenin plânı eklenmiştir. Halkevinin yayınladığı her kitapta olduğu gibi eser okuyuculara halkevi başkanı Azmi Önakın'ın güzel bir ön sözü ile sunuluyor.

Yazıcı, kitabın içerisindeki bilgileri şu bölümlere ayırmış:

«Müze binası» «müzenin kapsadığı izlere toplu bir bakış» «müzedeki izlerin açıklanması» «sözlük ve resimler» Müze binası hakkında verilen izahat, burasının Muradiye camii ile teşkil ettiği ahengi edebi bir lisanla anlatıyor. Sonra müzedeki izlerin büyük bir kısmının 3000—4000 yıllık bir tarihe malik olduğu, hemen hepsinin tesadüfle bulunarak müzeye getirilmiş olmalarına rağmen

MANISA OVASI VE ŞEHRİN SİT VAZİYETİ

[11]

Kâzım ÖZSES

Manisada mevcut ziraat aletleri İ se ş un l a r d ır :

Kara saban	200	adet
Demir pulluk	9960	"
Moto saro	2	"
Traktör	16	"
Kültüvaltör	3	"
Merdane	1200	"
Disek	7	"
Orak makinesi	105	"
Mütebeddir	2	"
Harman makinesi	7	"

Triyör	37	"(1)
Üzüm savurma makinesi	40	"kadar

Taşıma vasıtalarının da cins ve miktarları şöyledir :

4 tekerlekli öküz arabası	220	adet
2 " " " "	860	"
Tek atlı yük arabası	1017	"
Çift " " " "	203	"
çift " yaylı " "	29	"
Brik	5	"
Fayton	35	"

10 -- HAYVANCILIK :

Manisa ovasında hayvancılık umumiyetle vilâyetin diğer kazalarından daha ileri değildir. Fakat Manisa vilâyeti komşu vilâyetlere nazaran daha ileridir.

Bütün vilâyet	Manisa kazasında
Koyun	499223 Ad. 81012 Ad.
Keçi	309534 " 29709 "
Manda	9020 " 429 "
Sığır	175663 " 15446 "
Deve	3961 " 723 "
At-Kısrak	29521 " 3652 "
Katır	1181 " 35 "
Merkep	55234 " 7769 "
Merinos	— " 664 "(2)

(1) Aynı eser, sayfa 609

(2) Ziraat Md.lüğü istatistikleri ve ziraat raporları

Ayrıca çift hayvanı olarak kullanılan:

Manda	4558 Ad.	1000 "
Öküz	72700 "	11000 "
Beygir	12450 "	6000 "
Katır	444 "	100 "

Gediz ovaları, ziraat sahaları olduğundan hayvan yetiştirme için geniş çayır ve otlaklar ayırmanın imkânı yoktur. Fakat Akdeniz ikliminin mülayim tesiri altında hayvan beslemenin ve ona yiyecek tedarik etmenin imkânı çok fazladır. Umumiyetle koyun ve keçi yamaçlarda ve tepelerde gezici olarak beslenir. Keçi sürüleri dağların yüksek yerlerine kadar çıkarlar; her köyün sürüsü kendi arazisi içindeki mer'a ve ekilmemiş yerlerde otlar. Akşamları ağaç çitlerle yapılmış ağıllarda toplanırlar. Sığır ve mandalar da sürüler halinde yakın yaylımlara götürülüp getirilirler. Fakat bunlar ağıllarda değil her evde bulunan ve dam denen kapalı yerlerde kalırlar. Yaz - kış bu böyledir. Ovada hayvanlar ve hayvanlara bağlı olarak insanlar arasında mevsime bağlı bir göçebe lik yoktur.

Manisa kazası dahilinde yalnız Yunt dağlarında hayvan besleme gayet enteresandır ve belli başlı bir tetkik mevzuudur. Hayvanlar taşlarla çevrili koruluklarda başı boş dolaşırlar. Bu koruluklar köye değil hayvan sahiplerine aittir. At ve kısarak yetiştirmek bilhassa ilerlemiştir.

Hayvanlar kementle tutulur. Yabanileşenler biniciler tarafından ehlileştirilir. Ovanın lâzım olan beygirini burası verir. Şehirde ve ova köylerinde beygirler ahır denen yerlerde saman, arpa, yulaf hatta bazen darı ile beslenir. Beygir cinslerinden Macar, Arap, Rus, Bakariya cinsinden Mısır, Suriye, Ganemiye cinsinden Rumeli, Kıvrık, Herak, Sakız, Âdi kıl keçi, Maltız ve Merinos yetiştirilmektedir. Atların ıslahı için Manisada bir eygir deposu açılmıştır. Koyunlar için hariçten damızlık alınmadığı gibi, harice de sevk olunmaz. Karaman-Dağlıç koyunları birleştirilerek hem ova, hemde dağlık kısma elverişli ÇANDIR ırkı elde edilmiştir.

Keçilerde de Tiftik ile kıl keçi melez edilmiştir. Develer de mıntakaya uygundur. İç Anadolunun sıcak kanlı Suriye devesi ile, soğuk kanlı Asya devesi birleştirilerek elde edilen Tüylü deve cinsi tekâmül ettirilmiş ve mıntakada YÜTÜK devesi denen TEKE devesi meydana getirilmiştir. (3/4 kanı sıcak Suriye devesi, 1/4 kanı soğuk Asya devesi) (3) Fakat muhite intibak ettirilmiş olan bu hayvan bu gün çok azalmıştır. Yolların artması, araba ve beygirin yük taşıma vasıtası olarak ehemmiyet kazanması bu ağır yürüyüşlü, mukavim hayvanı unutturmuştur.

Ziraatten ayrılamayan hayvancılığın, ziraat hayatında en büyük

(3) İhsan Abidin, Anadoluda ziraat ve yetiştirme Sayfa: 614,

faidesi, kuvvet olarak kullanılmasıdır, Tarlayı sürme ve yük taşımadaki en mühim mevki almaktadır. 9652 yi bulan beygir miktarı Kuvvetinden istifade edilen en mühim membadır.

Öküzün ziraatteki rolü ve tarla işlerinde kullanılması gün geçtikçe gerilemektedir. Bugün 11000 başı bulan miktarı, beygirlerin ordu tarafından toplanması üzerine, çok işler görmüştür. Öküz, kara sapanın hakim olduğu yamaç taralarında ve fakir köylerde kullanılır.

Mandanın ve Esterin rolleri ise daha azdır.

Ziraattan, hayvancılığın kuvvet olarak istimalinden başka, gübresinden istifade de vardır. Fakat bundan ova çiftçileri tam istifade edemiyorlar. Ancak daimi olarak sebzelikler faydalanıyorlar. Bir çok dağ köylerinde gübre tezek haline getirilip hararet kaynağı halinde kullanılıyor.

Hayvancılığın insanlara gıda temin etme bakımından faidesi vardır.

Süt olarak sağılma müddeti					
İnek,	vasatı	günde 3	Kg.dan	210 günde,	vasatı
Manda	"	4	"	"	9540 Ton
Koyun	"	0,300	"	"	350 "
Keçi	"	0,500	"	"	1720 "
					1000 "
					12610 "

Bütün vilayette elde edilen süt ise 48000 tondur. Vilayette bu sütün:

II75	Ton	Tereyağı	(20 Kg. Sütten 1 Kg.)
I277	"	Tulum peyniri	(4,5 " " I ")
575	"	Kaşer	(5 " " I ")
II20	"	Beyaz peynir	(2,5 " " 1 ")
6660	"	Yoğurt	(1,5 " " I ") (4)

elde edilir. Manisa kazası içinde peynircilik, bilhassa tulum peyniri, yoğurt ve tereyağcılık mühimdir. Fakat bunların miktarını araştırmalarıma rağmen tesbit edemedim. Bütün bunlardan başka hayvanın etinden ve derisinden ve yünlerinden edilen istifade büyüktür. Manisada kümes hayvanı yetiştirilmesi de oldukça önemlidir.

	Vilayette	Kaza dahilinde
Hindi	35000 Adet	20000 Adet
Kaz	10000 "	1500 "
Ördek	6000 "	200 " (5)
Tavuk Horoz	1000000 "	30000 "

Her yıl kaza dahilinde 1,000,000 kadar yumurta alınır. Bunların etinden de ayrıca istifade edilmektedir.

(4) A. R. Aksoy, Ziraat Raporu
(5) Ziraat Raporu.

(Devamı gelecek sayıda)

MART AYI İÇİNDE EVİMİZ ÇALIŞMALARI

1 — Miss Herrick tarafından (Shakespeare devrinde tiyatro) konusu üzerinde bir konferans verilmiştir.

2 — Keman, mandolinata, piyano müzik kursları muntazaman yapılmıştır. Ev orkestrası üyelerimiz haftanın salı ve perşembe günleri toplu bir halde çalışmalar yapmışlardır.

3 — Evimiz Temsil şubesi üyeleri tarafından, (Bir Gemi) ve (Hekim Uçtu) piyesleri halkımıza iki defa temsil edilmiştir. Şehirde mevcut diğer teşekküller ve okullarımızın da Ev sahnesinden faydalanmaları sağlanmıştır. Bu cümleden olarak Erkek Sanat Enstitüsü öğrencileri ev sahnesinde üç defa temsil prova çalışmaları yapmışlardır.

4 — Ev spor sahasında sporcularımız tarafından ekzersizlere devam edilmiştir. İki yaya kır, bir dağ gexisi yapılmış, beden eğitimi bölgesile kurulmuş olan iş birliğine devam edilmiştir.

5 — Ev dispanserinde dört evci doktorumuz tarafından (107) yurttaş muayene ve tedavi edilmiştir. 5 fakir yurttaş para yardımı yapılmış ve dört fakir ve kimsesiz hastanın ilaçları temin olunmuştur.

6 — Cezaevinde açılmış bulunan Türkçe okuyup yazma kursu haftada iki gün olmak üzere çalışmalarına devam etmiştir. Evimizde ugrica, marangozlara mahsus resim kursu açılmıştır. Kurs, sanatkârlar arasında ilgi ile karşılanmış olup, şimdilik haftada iki gün, pazartesi ve cuma günleri birer saat olarak yapılmaktadır.

7 — Kitap odamıza okuyucu olarak 477 Yurttaş gelmiştir. Mart içinde kitaplığımıza yeniden 21 adet kitap temin edilmiştir.

8 — Köycülük, tarih ve müze şubeleri üyelerimiz de çalışmalarına devam etmişlerdir. Bütün köyler muhtarlarının iştirakile evimizde bir toplantı yapılmıştır. Köylülerimize, bu toplantıdan faydalanılarak, gazete, mecmua, sağlık broşürleri dağıtılmıştır.

9 — İngiliz Kültür Heyeti tarafından evimizde, (İngiliz Sosyal Yardım Sergisi) açılmış-

tır. Sergi bir hafta müddetle yurttaşlarımızın gezmelerine açık bulundurulmuş ve 4545 yurttaşımız tarafından gezilmiştir.

Sergi çevremizde büyük bir ilgi toplamış, bilhassa öğretmenler nezaretinde olarak bütün öğrenciler tarafından görülmüştür.

10 — Mart ayı içinde Tarım Bakanımız evimizi ziyaret etmişler ve yurttaşlarımızla, iki toplantı yaparak temaslarda bulunmuşlar, dilekleri tesbit etmişlerdir.

11 — Şehrimizdeki ev bulma engellerini kısmen ortadan kaldırmak ve memurların kolaylıkla birer mesken sahibi olmalarını temin maksadile teşekkülü düşünülen (Memurlar Yapı Kooperatifi) kurulması teşebbüsü ile evimiz de yakından ilgilenmiş ve bu hayırlı işin tahakkuku yolunda, toplantılar için yer ayrılmış, işin iyi bir surette düzenlenmesini sağlayacak tedbirlerin araştırılmasında yardımcı çalışmalar haydedilmiştir.

12 — Evimizde, başka teşekküllere ait beş toplantı yapılmış, iki nikâh, bir nişan töreni olmuştur.

Mart ayı içinde ev kitaplığına temin edilen kitapların adlarını veriyoruz :

Sayı	KİTAPIN ADI	YAZANIN ADI
1	En kolay nasıl evlenilir?	Av N. Tekinkaya
2	Ankara Yk. Ziraat E. D	A Y Z. E Rektörl.
3	Paramızın iç ve dış değeri.	Mekin H. Onaran
4	Paraziter hastalıkların teşhisi	Dr. H. Ş. Oytun
5	Milli Korunma Kanunu şerh ve tatbikatı	Mustafa Özpolat
6	Tarama sözlüğü	T.D.K Tıbbiye kolu
7	Ettuhfet-üz-Zekeriya Zil-lugat-it Türkiye	Çeviren: B. Atalay
8	Beyşehir ve Eşrefoğulları	Ö. Tekin-R. Bilgin
9	Hükümlerin çıkış günlerinin hesabı	Sabahattin Köksal
10	Dilek çubuğu	Aziz Alpant
11	Dumbarton Oaks projesi	İlhan Tütem
12	İran Edebiyatı	Dr. A. Nihat Tarlan
13	Annelere öğütler	Dr. Şemsi Mutver
14	Zile'li Şairler	H. Cahit Öztelli
15	Edebiyat konuşmaları	Suut Kemal Yetkin
16	Nizamî Divanı	Dr. A. N Tarlan (ter.)
17	Nefi'nin farsça divanı	" "
18	Halûk'un Defteri	Tevfik Fikret
19	maske ve Ruh	Halide Edip Adıvar
20	Sevim Büke	İlgaz Vahap
21	Rafal	A. D. Lamartine (H. Fahri) ter.

Manisa Halkevi Neşriyatı

1 — Güneşi yakanların selâmı	N. İLHAN BERE
2 — Zehirli gaz ve korunma tedbirleri	SEVKET KIRBAŞ
3 — Manisa coğrafyası	CENAP REFİK ORKON
4 — Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir.	HALİT GİRAY NEFİ VURAL
5 — Manisa Tarihi	İBRAHİM GÖKÇEN
6 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
7 — Mimar Sinan'ın eserlerinden Muradiye Camii	KÂMİL SU
8 — Manisadaki Sarâyî. Âmire ve Şehzadeler Türbesi	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
9 — 17 nci asırda Manisada Ziraat, Ticaret ve esnaf teşkilâtı	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
10 — Yunus Emre'nin Mezarı	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
11 — 17 ci Yüzyılda Saruhanda eşkıyalık ve Halk hareketleri	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
12 — Turist gözü ile Manisa.	
13 — Manisada 16 ve 17 nci yüz yılda Deri Sanatları tarihi üzerinde bir araştırma	İBRAHİM GÖKÇEN
14 — Manisa arkeoloji müzesi kılavuzu	VAHİT ARMAĞAN
15 — 16 — 17 nci asırlarda Saruhan Zaviye ve Yatırları	İBRAHİM GÖKÇEN
16 — Saruhanda Yürük ve Türkmenler	" "

YILLIĞI (240) KURUŞTUR.

Yazılar Halkevi "GEDİZ" Dergisi yazı işleri Direktörlüğüne gönderilmelidir. Basılınıyan yazılar geri verilmez. "GEDİZ" in sayfeleri her münnevvere açıktır.



Gediz Basımevi — Manisa

Fiati (20) Kuruştur